

УДК 392.7

DOI 10.33244/2617-4154.4(13).2023.63-70

Н. Б. Новицька,*д-р юрид. наук, с.н.с.,**професор кафедри публічного права,**Державний податковий університет**e-mail: natalka_bn_@ukr.net***ORCID ID 0000-0003-4753-7625;****В. М. Петрик,***канд. наук з держ. упр., доцент,**доцент спеціальної кафедри № 4,**Інститут спеціального зв'язку та**захисту інформації НТУ України**ім. Ігоря Сікорського»**e-mail: iszzi_open@ukr.net***ORCID ID 0000-0003-2662-0876;****К. М. Музиченко,***Інститут спеціального зв'язку та**захисту інформації НТУ України**«Київський політехнічний інститут**ім. Ігоря Сікорського»**e-mail: kirilmuzychenkho@gmail.com***ORCID ID 0009-0004-0738-6273**

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ДЕСТРУКТИВНІЙ ПОЛІТИЦІ УГОРЩИНИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

У статті зроблено спробу розкрити правові підстави протидії пропаганді, диверсифікації громадської думки Угорщиною, що завдає шкоди інтересам України. Розглянуті та визначені дії угорського уряду, що розпалюють сепаратизм і розділ українських земель. Проаналізовані питання, які підіймаються верхівкою на міжнародній політичній арені, що у певний спосіб спрямовані на приєднання Українських земель до Угорщини як в культурному, так і в геополітичному напрямках.

Висвітлені випадки блокування Угорщиною транзиту і військової допомоги України на користь інтересам росії. Вреши-реши, згідно із публікацією The Washington Post, Петер Сіярто зазначив, що безпека енергозабезпечення – це питання суверенітету. Якщо хтось призиває до неможливості енергозабезпечення Угорщини, він фактично атакує суверенітет цієї країни. І повідомив, що немов Президент України В. Зеленський

пропонував підірвати нафтопровід «Дружба», яким нафта переправлялась до Угорщини. Отже, міністр закордонних справ Угорщини намагався дискредитувати Президента України, збільшити ворожнечу між Угорщиною та Україною і застерегти європейських партнерів від надання допомоги Україні у війні з росією.

Також дії угорського уряду неодноразово сіяли протиріччя на Заході України, використовуючи проблематику мовного питання, нав'язуючи угорську мову в українських школах, на вивісках вулиць і магазинів. Вирішення цього питання актуальне на сьогодні і не має простого застосування.

Ключові слова: Угорщина, правові підстави протидії пропаганді, загарбницькі дії, поширення інтересів, мовне питання, пропаганда, блокування фінансової допомоги.

Метою статті є розкрити правові підстави протидії пропаганді, диверсифікації громадської думки Угорщиною, що завдає шкоди інтересам України.

Постановка проблеми. Загалом різні уряди Угорщини впродовж останніх 100 років прагнули здійснювати вплив на свої колишні землі. Почуття ностальгії за «славним» імперським минулим пов'язано з геополітичними амбіціями Угорщини щодо захисту угорських етнічних громад у Карпатському регіоні. З приходом В. Орбана намагання Будапешта наростити вплив на територіях сусідніх держав, де мешкають угорські меншини, лише посилюються.

Від початку повномасштабного нападу росії на Україну між Будапештом та Києвом регулярно відбуваються конфлікти через те, що уряд Орбана гальмує санкції проти російського енергетичного сектору і заважає ізоляції Росії. Президент України В. Зеленський та інші українські високопосадовці критикують таку позицію.

Аналіз останніх досліджень. Багато ґрунтовних публікацій присвячено розпалюванню сепаратизму та іншому деструктивному впливу з боку рф на шкоду інтересам України, але фундаментальні дослідження про подібну діяльність з боку Угорщини на сьогодні відсутні. Це питання у публікаціях розглядалося тільки фрагментарно [1–5].

Виклад основного матеріалу дослідження. Угорські високопосадовці відкрито підтримують культурну та територіальну автономію угорських етнічних меншин в інших країнах. Напориста риторика Угорщини почасти призводила до дипломатичних скандалів із сусідніми країнами – Румунією, Словаччиною, Сербією, а також Україною, в якій проживає близько 150 000 громадян угорського походження.

Угорщина ще з 2018 року блокує зближення України з НАТО, вимагаючи від України відмовитися від політики збільшення частки української мови в освіті. Будапешт вважає це загрозою для своєї меншини на Закарпатті.

Напередодні парламентських виборів 2019 року Угорщина намагалася здійснювати вплив з метою збільшення представництва угорської меншини у Верховній Раді України. Зокрема, частина коштів, наданих Товариству угорської культури Закарпаття в Ужгороді, могла бути використана для політичної кампанії керівника цього товариства і кандидата в депутати В. Брензовича. Згідно з матеріалами «Укрінформу» в першій половині 2019 року Товариство угорської культури Закарпаття отримало 800 тисяч форинтів (близько 70 тисяч гривень) від угорського Фонду імені Бетлена

Габора для встановлення білбордів [2]. Хоча ця сума здається занадто незначною, щоб справити серйозний вплив на результати виборів, такі дії порушують законодавство України і створюють прецедент для подібного втручання у виборчі процеси з боку Угорщини чи інших держав у майбутньому. На стосунки з угорськими колегами місцевих політиків все ж може вплинути рішення українського уряду, пов'язане з рядом заборон щодо подвійного громадянства. На початку березня 2021 року Президент України В. Зеленський ввів у дію рішення Ради національної безпеки та оборони «Про невідкладні заходи щодо протидії загрозам національній безпеці у сфері громадянства», яке передбачає аналіз законодавства щодо питань, пов'язаних із подвійним (множинним) громадянством і розробку законопроектів, які можуть передбачати заборону українцям з подвійним громадянством претендувати на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також бути членом політичної партії [6]. Хоча ці заходи, безумовно, потрібні Україні як суверенній державі, проте це може розпалити певні конфлікти щодо політиків, які мають подвійне громадянство та тісно співпрацюють з іншими державами. Попри це такі рішення є необхідними, щоб зберегти самостійність рішень уряду без залежності від рішень і мотивів інших держав.

Відносини Угорщини та України перебувають у кризі ще з часу ухвалення українського освітнього закону у вересні 2017 року, який у Будапешті оцінили як наступ на права угорської нацменшини на Закарпатті. Тому ще одним чинником, який впливає на складні українсько-угорські відносини, є питання української мови в Ужгороді та інших містах і районах Закарпаття, що розміщені близько до Угорщини. Це спостерігається як у школах, так і в повсякденному житті громадян, коли, йдучи містом, вони помічали, що таблички вулиць, які висять на будівлях, мають написи угорською мовою. Зазначені фактори змушували задуматись закарпатців про те, громадянами якої країни вони є, та чому мають користуватися мовою іншої країни в повсякденному житті. Для прикладу, у деяких школах Закарпатської області виявили порушення законодавства щодо функціонування державної мови в закладах загальної середньої освіти. Йдеться, зокрема, про школи «з угорською мовою викладання» в Берегівському районі. Відповідні висновки оприлюднив Уповноважений із захисту державної мови Т. Кремінь [1].

Необхідно зазначити, що чинним законодавством не передбачено функціонування закладів освіти з навчанням мовою національної меншини. Закон вимагає створення окремих класів (груп) із навчанням мовою відповідної національної меншини поряд із державною мовою. У таких класах обсяг навчального часу предметів, які вивчають державною мовою, має поступово збільшуватися від 20 % у п'ятому класі до 60 % у старшій школі [7].

Варто коротко нагадати: вся критика закону про освіту, яка лунала від угорців, стосувалася так званої «мовної статті», яку Верховна Рада України змінила в останній момент 5 вересня 2017 року безпосередньо в сесійній залі. Тоді цю статтю сформулювали настільки «розмито», що вона не давала чіткої відповіді, якою мовою мають навчатися представники нацменшин після четвертого класу.

Зокрема, у 7-й статті зазначено, що «одна або декілька дисциплін можуть викладатися двома чи більше мовами – державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу». Але «декілька» – це скільки? І що конкретно означає фраза про «викладання предмета двома мовами»? Гострі та заполітизовані дискусії щодо цієї статті, які вилилися у протистояння між Україною та Угорщиною на міжнародній арені, не лишали й натяку на компроміс, тому не було іншого варіанта, крім звернення до незалежного арбітра. Ним стала Венеціанська комісія, яка ще у грудні 2017 року дала чіткі рекомендації, як варто вдосконалити норми про мову освіти, гарантувавши права нацменшин.

Мов Євросоюзу, зокрема угорської, стосувалися три ключові рекомендації:

- продовжити перехідний період запровадження мовної статті;
- вивести приватні школи з-за меж її дії, дозволивши їм навчання будь-якою мовою до останнього класу;
- використати гнучкість 7-ї статті та надати «детальніші та збалансованіші рішення» щодо мови навчання нацменшин [8].

Першу рекомендацію Україна виконала 2019 року, продовживши перехідний період до 2023 року. З 2020 року були реалізовані і дві наступні.

Знаючи, що Україна вже декілька років намагається отримати членство в ЄС та НАТО, керівництво Угорщини на найвищому рівні блокує проведення засідання комісії Україна – НАТО через претензії до українського закону «Про освіту». Такими діями вони розпалюють конфлікт на міждержавному рівні.

Угорщина висловила стурбованість щодо майбутнього угорської меншини в Україні. Закон уже набув чинності, але для врегулювання ситуації Україна запропонувала продовжити строк імплементації мовної статті до 2023 року, хоча відповідно до ухваленого закону вона набула чинності 2020 року [7].

Оскільки кількість громадян на Закарпатті, які належать до угорської меншини та русинів, є досить низькою, побоювання щодо сепаратизму в регіоні можуть бути перебільшеними. Однак на тлі триваючої російської агресії проти України важливо продовжувати відслідковувати намагання кремля співпрацювати з Угорщиною у справі угорської меншини чи ідеями з федералізації України. Ці намагання можуть також проявлятися у давно відомих брехливих тезах про те, що Україна є нестабільною і нетолерантною державою, якою управляють «бандерівці» й екстремісти. У цьому контексті так зване «русинське питання» також може повернутися до геополітичної методички кремля.

Офіційної статистики про те, скільки закарпатців мають угорське громадянство, в Україні не існує – факт наявності другого паспорта його власники ретельно приховують від українських державних органів. Для етнічних угорців друге громадянство – це часто не тільки і не стільки підтвердження зв'язку зі державою своєї нації, але й ключ до того, щоб навчатися, працювати, подорожувати до ЄС або виїхати на постійне проживання.

Угорщина робила, робить і буде багато робити для Закарпаття, тому що історично склалося так, що для угорців це є частиною їхньої «віднайденної батьківщини». Але і для закарпатців це – батьківщина, та й не тільки для них.

Ці два етноси краю чимось скидаються на дітей, які мають одну матір – спільну землю, але різних, часто сердитих «татів»: одні – Будапешт, другі – Київ. Та оскільки «діти» у цьому випадку живуть із матір'ю, то вона, піклуючись про них, вільна приймати допомогу обох «татів».

Після початку повномасштабної війни на теренах України, коли весь цивілізований світ підтримує нашу країну та накладає санкції на російську федерацію, Угорщина згодом почала блокувати транші Євросоюзу у наданні допомоги Україні. Нині угорське вето викликає велике обурення серед дипломатів, оскільки воно не має виправдання, крім того, що країна надає перевагу росії.

В ЄС повідомили, що є варіанти виходу з цієї ситуації. На початку грудня 2022 року Угорщина заблокувала 18 млрд євро макрофінансової допомоги Україні, тоді ЄС прийняв законодавчий акт, який дає змогу доставляти цю допомогу в обхід країні. Цього було достатньо, щоб Угорщина поступилася, і в решті 27 країн змогли ухвалити пакет.

Дипломати припускають, що якщо Будапешт відмовиться від збройової допомоги Україні, ЄС може прийняти таке рішення й у 26 країнах.

«Невеликій, проросійській державі, яка має винятки з усіх санкцій, важко диктувати позицію всьому ЄС», – наголосив дипломат ЄС для відомства [5].

Крім того, Угорщина викликає ще більше роздратування, оскільки без обґрунтування хоче виключити кількох олігархів рф зі списку санкцій ЄС.

Наприкінці листопада 2022 року Єврокомісія виступила проти виплати Угорщині допомоги в розмірі понад 13 мільярдів євро. Регулятор схвалив плани Будапешта щодо використання допомоги ЄС для подолання економічних наслідків пандемії, але рекомендував не виплачувати зарезервовані для цього кошти на суму 5,8 мільярда євро до виконання всіх умов. Одночасно Єврокомісія закликала всі країни ЄС заморозити виплату Угорщині 7,5 мільярда євро, призначених для вирівнювання рівня життя в країнах Євросоюзу [5].

У Брюсселі вже неодноразово звинувачували уряд Орбана в порушенні принципів ЄС у сфері прав людини, демократичних стандартів і боротьби з корупцією. Водночас Єврокомісія попереджала про можливість уперше застосувати механізм верховенства права ЄС, який дозволяє скоротити виплати країні з бюджету Євросоюзу.

Загалом зрозуміло, що уряд Угорщини намагається одночасно «всидіти на двох стільцях». Такі дії не приведуть Угорщину до бажаного результату. Наразі Орбан намагається зберегти дружні дипломатичні відносини з росією і одночасно перебувати в Європейському Союзі й отримувати мільярди євро підтримки. Водночас страждає український народ, бо, намагаючись влаштувати інтереси рф, Орбан блокує транші, які Україна має отримати від ЄС. Від цього отримують проблеми й країни ЄС, які намагаються допомогти Україні в боротьбі проти загарбницької агресії рф. Також, за даними ANSA, Угорщина заблокувала 500 мільйонів євро з фонду, що фінансує зброю для України [5].

Водночас не можна виключати й інтереси Угорщини до Закарпаття, яке може їй відійти у разі захоплення України рф. Тому потрібно пам'ятати, що вороги України не обмежуються лише росією та її товаришем О. Лукашенком.

Отже, питання протиборства мають ставитися гостро і бути вирішеними в найкоротші строки. Будь-які зазіхання на українські кордони повинні бути зупинені, а зовнішня політика – направленою на укріплення дружніх і продуктивних відносин.

Перспективи подальших досліджень. У перспективах подальших досліджень планується розглянути та систематизувати інші прояви намірів Угорщини з використанням дезінформування, пропаганди, психологічного тиску, диверсифікації громадської думки проти України та союзників України.

Висновки. Українсько-Угорські питання були проблемними ще за довго до війни цивілізованого світу проти росії. Ще з далеких часів Угорщина планувала отримати частину України. За новітньої історії гарним цьому прикладом є угорсько-українська війна 1939 року. Тоді українські воїни гинули за те, щоб не потрапити до рук загарбників з Угорщини. У XXI сторіччі Угорщина досі претендує на українські землі, проте робить це приховано.

Тільки чітке розуміння проблеми може дати шляхи її вирішення. Важливо врегулювати багаторічні зазіхання на українські землі зі Сходу та Заходу, забезпечити незалежність і суверенітет України. Водночас необхідно зберегти дружні відносини із сусідами. Для того щоб перелічені аспекти втілились у життя, потрібно продовжувати боротьбу і чітко стояти на принципах незалежності та демократії, необхідно забезпечити всебічний розвиток країни, належний рівень освіти. Із міцною країною в економічному й оборонному планах будуть намагатися вступати в союзи та співпрацювати, таку країну будуть поважати та її національні й культурні особливості. Народ такої країни житиме в мирі та достатку. Шлях до такої країни буде довгим і непростим, проте сьогодні йдемо цим шляхом і маємо гідно дійти до кінця заради злагоди та життя наступних поколінь. На свободу заслуговує лише той народ, який готовий за неї боротись. А народ України показав усьому світу, що дійсно здатен на це.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Попович З. Мовне питання: як живе угорська громада на Закарпатті / Новинне видання «Суспільне новини». 27 січня 2021. URL : <https://suspilne.media/99867-ak-zive-ugorska-gromada-na-zakarpatti/>
2. Штогрін І. «Угорське питання». Чи загрожує Україні сепаратизм на заході? / Новинне видання «Радіо Свобода». 24 квітня 2018. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/29187865.html>
3. Сійярто назвав причини, через які Угорщина заблокує черговий транш ЄС для України / Аналітичний портал «Слово і діло» 17 травня 2023. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2023/05/17/novyna/polityka/siyarto-nazvav-prychyny-cherez-yaki-uhorshhyna-zablokuye-cherhovyj-transh-yes-ukrayiny>
4. Угорщина заблокувала новий транш допомоги ЄС Україні / Новинне видання «Еспресо». 9 січня 2023. URL : <https://espreso.tv/ugorshchina-zablokuvala-noviy-transh-dopomogi-es-ukraini-zmi>
5. Новинне видання «The Washington Post». URL : [washingtonpost.com](https://www.washingtonpost.com)

6. Про невідкладні заходи щодо протидії загрозам національній безпеці у сфері громадянства : рішення Ради національної безпеки та оборони від 26.02.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0013525-21#Text>
7. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
8. Висновок Венеціанської комісії щодо освітнього закону. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/12/8/7074838/>

REFERENCES

1. Popovych Z. Movne pytannia: yak zhyve uhorska hromada na Zakarpatti / Novynne vydannia «Suspilne novyny». 27 sichnia 2021. URL : <https://suspilne.media/99867-ak-zive-ugorska-gromada-na-zakarpatti/>
2. Shtohrin I. «Uhorske pytannia». Chy zahrozuie Ukraini separatyzm na zakhodi? / Novynne vydannia «Radio Svoboda». 24 kvitnia 2018. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/29187865.html>
3. Siiarto nazvav prychny, cherez yaki Uhorschyna zablokuie cherhovyi trish Yes dlia Ukrainy / Analitychnyi portal «Slovo i dilo» 17 travnia 2023. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2023/05/17/novyna/polityka/siyarto-nazvav-prychyny-cherez-yaki-uhorshchyna-zablokuie-cherhoviy-trish-yes-ukrayiny>
4. Uhorschyna zablokuvala novyi trish dopomohy Yes Ukraini / Novynne vydannia «Espresso» 9 sichnia, 2023. URL : <https://espresso.tv/ugorshchina-zablokuvala-noviy-trish-dopomogi-es-ukraini-zmi>
5. Novynne vydannia «The Washington Post». URL : [washingtonpost.com](https://www.washingtonpost.com)
6. Pro nevidkladni zakhody shchodo protyidii zahrozam natsionalnii bezpetsi u sferi hromadianstva : rishennia Rady natsionalnoi bezpeky ta oborony vid 26.02.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0013525-21#Text>
7. Pro osvitu : Zakon Ukrainy vid 5.09.2017 № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
8. Vysnovok Venetsianskoi komisii shchodo osvithoho zakonu. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/12/8/7074838/>

N. B. Novytska, V. M. Petryk, K. M. Muzychenko. LEGAL ASPECTS OF COMBATING HUNGARY'S DESTRUCTIVE POLICY ON THE TERRITORY OF UKRAINE

The article attempts to reveal the legal grounds for countering propaganda and diversification of public opinion by Hungary, which harms the interests of Ukraine. The actions of the Hungarian government, which incite separatism and the division of Ukrainian lands, are considered and identified. The issues raised at the top of the international political arena, which in one way or another are aimed at the annexation of Ukrainian lands to Hungary in both cultural and geopolitical directions, are analyzed.

Cases of Hungary blocking tranches and military aid to Ukraine in favor of Russia's interests are highlighted. After all, according to the publication of The Washington Post, Peter Sijarto said that the security of energy supply is a matter of sovereignty. If someone calls for the impossibility of Hungary's energy supply, he is actually attacking Hungary's sovereignty. And he said as if the President of Ukraine, Volodymyr Oleksandrovich Zelenskyy, was proposing to blow up the Druzhba oil pipeline, which transported oil to Hungary. In this way, the Minister of Foreign Affairs of Hungary tried to discredit the President of Ukraine, increase the enmity between Hungary and Ukraine, and warn European partners against providing assistance to Ukraine in the war with Russia.

Also, the actions of the Hungarian government repeatedly sowed contradictions in the West of Ukraine, using the problematic of the language issue, imposing the Hungarian language in Ukrainian schools, on street signs and shops. The solution to this issue is relevant to this day and has no simple application.

Key words: *Hungary, legal grounds for countering propaganda, acts of aggression, spread of interests, language issue, propaganda, blocking of financial aid.*

Стаття надійшла до редколегії 10 листопада 2023 року